

УДК 341

ПРАВОВИЙ СТАТУС МВФ ТА ЙОГО СПІВПРАЦЯ ІЗ ДЕРЖАВАМИ-ЧЛЕНАМИ

Бугай М.В.

Київський національний торговельно-економічний університет

У статті розглядаються передумови створення Міжнародного валютного фонду як інституційної основи міжнародної валютної системи. Описуються організації подібні до МВФ та визначається їх специфіка. Досліджуються ключові особливості функціонування МВФ. Визначається місце МВФ в існуючій міжнародній системі. Розкрито специфіку правового статусу Міжнародного валютного фонду в області регулювання міждержавних валютних відносин.

Ключові слова: Міжнародний валютний фонд, співпраця з МВФ, міжнародні кредитні організації, угоди з міжнародними організаціями, світова економічна криза.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції міжнародного валютно-фінансового співробітництва все більше актуалізують роль міжнародних фінансових інституцій, оскільки їхня діяльність вносить елемент урегульованості та стабільності у функціонування світової валютної системи. Нинішній стан валютно-фінансового співробітництва України з міжнародними інституціями ставить під сумнів ефективність існуючого механізму співпраці та детермінує необхідність його вдосконалення. Криза у відносинах нашої держави з міжнародними фінансовими організаціями викликає гостру необхідність у вдосконаленні всіх систем, що лежать у основі механізму співробітництва як з боку країни-позичальника (зокрема України), так і з боку зовнішніх кредиторів.

Зважаючи на активізацію загальних процесів глобалізації, а також посилення політичної й економічної взаємозалежності країн світу, відзначимо, що міжнародні валютно-фінансові та кредитні організації посідатимуть дедалі важливіше місце в системі міжнародних економічних відносин.

Міжнародні валютно-фінансові та кредитні міжурядові організації займають особливе місце в системі структур, що здійснюють вплив на світову економіку та на міжнародні господарські зв'язки. Процес розвитку міжнародних валютно-кредитних відносин історично характеризувався створенням розгалуженої інституціональної

структури, до складу якої входять як глобальні (універсальні), так і регіональні валютно-кредитні та фінансові установи.

Аналіз останніх досліджень. Питаннями дослідження розвитку міжнародної валютно-фінансової системи, пов'язаного з укладенням угоди про МВФ, займалися такі зарубіжні й вітчизняні вчені, як С. Арчер, Д. Бовет, І. Д. Злобін, І. М. Мосін, Є. Палій Я. Парке, А. Пезенті, О. Дунас та ін.

Виклад матеріалу. Інституційна структура міжнародних валютно-фінансових відносин включає численні міжнародні організації. Одні з них, маючи в своєму розпорядженні великі повноваження і володіючи значними ресурсами, здійснюють регулювання міжнародних валютно-фінансових відносин. Інші представляють собою форум для міжурядового обговорення, вироблення консенсусу і рекомендацій, щодо валютно-фінансової політики та забезпечують збір інформації та розповсюдження статистичних та науково-дослідних видань з актуальних валютно-фінансових проблем та економіки в цілому.

Особлива роль в системі таких організацій належить МВФ. Перш за все, це зумовлено тим, що існуюча Світова валютна система створена і діє на основі установчого акту МВФ – Статей угоди Міжнародного валютного фонду [1, с. 130]. Саме на цю організацію покладено функцію по контролю за виконанням положень цього дого-

вору, а також-внесення змін в існуючу міжнародну валютну систему.

Спробуємо проаналізувати місце Міжнародного валютного фонду в існуючій міжнародній системі.

Із 20-х років ХХ ст. розпочалося формування міжнародно-фінансової й валютної системи. Виникла необхідність багатосторонньої міждержавної правової регламентації міжнародних економічних відносин. Для вирішення цієї проблеми були скликані конференції – Брюссельська 1920 р. й Генуезька 1922 р [2, с. 89].

Брюссельська міжнародна фінансова конференція, на якій були присутні 86 членів із 36 держав, відбулася у вересні – жовтні 1920 р. за пропозицією Ради Ліги Націй з метою вивчення післявоєнної фінансової кризи й розроблення рекомендацій з ліквідації останньої і згладжування її наслідків. Цей форум висловився за безумовне повернення до золотого обігу тих країн, що відійшли від нього, і за введення його у знову створених державах у результаті першої світової війни [4, с. 24]. Резолюції конференції запропонували низку заходів по боротьбі з інфляцією як основної причини розладу грошового обігу.

Наступною спробою багатостороннього міждержавного правового впорядкування міжнародних економічних відносин стало скликання Генуезької конференції 1922 р., що пройшла з 10 квітня по 19 травня 1922 р. в Генуї (Італія) за участю представників 29 держав і 5-ти британських домініонів. Її результатом було заснування Генуезької системи золото- девізного стандарту, в якій використовувався принцип вільно плаваючих валютних курсів

Одним з перших прикладів багатосторонньої міждержавної домовленості з питань валютних відносин можна назвати підписання великою групою країн Женевських конвенцій 30х років, які уніфікували норми вексельного права (Конвенція про єдиний закон про векселі, Конвенція про урегулювання деяких конфліктів між законами про векселя й Конвенція про гербовий збір у зв'язку з видачею векселів від 7 червня 1930 р.), та про уніфікацію правових норм, що стосуються чеків [4, с. 115] (Коувенція про єдиний закон про чеки, Конвенція щодо урегулювання деяких конфліктів між законами про чеків та Конвенція про гербовий збір у зв'язку з видачею чеків від 19 березня 1931 р.).

Ще одну спробу впорядкувати міжнародні валютні відносини зроблено на Гаазькій конференції 1930 р., наслідком якої було створення першої міжнародної валютно-фінансової установи – Банку міжнародних розрахунків (згідно з Конвенцією стосовно Банку міжнародних розрахунків [4, с. 11].

Як сказано вище, МВФ було створено на міжнародній валютно-фінансовій конференції ООН, що проходила з 01 по 22 липня 1944 р. в Бреттон-Вудсі (США). Конференція ухвалила Статті Угоди про МВФ, яка є його Статутом і набрала чинності 27 грудня 1945 р.; практичну діяльність Фонд розпочав з 1 березня 1947 р., у зв'язку з еволюцією світової валютної системи. За час свого існування МВФ перетворився в універсальну організацію, добився широкого визнання як головний міжнародний орган регулювання міжнародних валютно-кредитних відносин, авто-

ритетного центра у міжнародного кредитування, координатора міждержавних кредитних потоків і гаранта платоспроможності країн-кредиторів [6, с. 33-34]. Одночасно він починає відігравати важливе значення у реалізації рішень «сімки» провідних держав Заходу, стає ключовою ланкою системи регулювання світової економіки, що формується, міжнародної координації, узгодження національних макроекономічних політик. Фонд зарекомендував себе активно функціонуючим світовим валютним інститутом, нагромадив великий і корисний досвід [7, с. 14]. Суттєва відмінність Бреттонвудської системи від попередніх валютних механізмів полягала в тому, що вона діяла не стихійно, а на підставі певних чітких принципів і саме на МВФ покладався контроль за дотриманням останніх.

На наш погляд, необхідність створення міжнародних організацій та укладення між ними правових угод викликана зростанням взаємозалежності держав у контексті необхідності забезпечення вирішення ними проблем глобального характеру і їх потреби в розробці та гарантуванні дотримання загальнообов'язкових правил поведінки.

Відповідно до ст. 1 Статуту МВФ переслідує наступні цілі: 1) Сприяти розвитку міжнародного співробітництва у валютно-фінансовій сфері в рамках постійно діючої організації, що забезпечує механізм для консультацій і спільної роботи над міжнародними валютно-фінансовими проблемами. 2) Сприяти процесу розширення і збалансованого зростання міжнародної торгівлі і за рахунок цього, домагатися досягнення і підтримки високого рівня зайнятості і реальних доходів, а також-розвитку виробничих ресурсів усіх держав-членів, розглядаючи ці дії як першочергові завдання економічної політики. 3) Сприяти стабільності валют, підтримувати упорядкований валютний режим серед держав-членів і уникати використання девальвації валют з метою отримання переваги в конкуренції. 4) Надавати допомогу у створенні багатосторонньої системи розрахунків по поточних операціях між державами-членами, а також-в усуненні валютних обмежень, що перешкоджають росту світової торгівлі. 5) За рахунок тимчасового надання загальних ресурсів Фонду державам-членам, при дотриманні адекватних гарантій створювати в них стан упевненості, забезпечуючи тим самим можливість виправлення диспропорцій в їх платіжних балансах без використання заходів, які можуть завдати шкоди добробуту на національному або міжнародному рівні. 6) Відповідно до вищевикладеного – скорочувати тривалість порушень рівноваги зовнішніх платіжних балансів держав-членів, а також-зменшувати масштаби цих порушень [3, с. 211-212; 5, с. 85-88].

МВФ відіграє важливу роль в регулюванні міжнародних валютно-кредитних відносин – шляхом надання кредитів і особливо надання країнам-кредиторам і боржникам посередницьких послуг, виконуючи функції координатора міжнародного кредитування та гаранта платоспроможності країн-боржників. Приватні комерційні банки бачать в МВФ посередника, який сприяє розширенню їх кредитної діяльності та отриманню максимально високих прибутків. Домовленість про надання Фондом кредиту,

його висновок про економічну політику і платоспроможності тої чи іншої держави розцінюються урядами, центральними і комерційними банками-як свідчення кредитоспроможності держави-позичальниці і міжнародної довіри до неї. Тому навіть невеликий кредит МВФ набуває ефект ланцюгової реакції, відкриваючи можливість відстрочки погашення боргів і залучення більших сум на світовому ринку позичкових капіталів [8, с. 202-203]. Відмова МВФ надати країні кредитну підтримку закриває їй доступ до цього ринку. Таким чином, відбувається фактичне узгодження кредитної політики МВФ з одного боку і головних кредиторів (як державних, так і приватних) – з іншого.

Міжнародний валютний фонд є міжнародною міжурядовою організацією створеною державами для координації співробітництва держав у валютній сфері. Він виконує роль інституційної основи сучасної світової валютної системи.

До основних функцій організації належать: здійснення нагляду за узгодженою системою впорядкованого обміну національних валют, надання кредитів своїм членам на реорганізацію економіки для встановлення більш ефективного співробітництва й надання додаткових послуг країнам-членам (підвищення кваліфікації персоналу, технічна допомога в спеціалізованих сферах, інформаційне обслуговування) [6, с. 90].

Варто відмітити економічні передумови укладення угоди про створення МВФ. Головною такою підставою утворення міжнародних економічних організацій в тому числі Міжнародного валютного фонду була й залишається економічна взає-

мозалежність держав, особливо в питаннях формування і зміцнення світового валютного ринку [1, с. 131]. Розвиток науки і техніки, економічний і соціальний прогрес активно сприяли зростанню взаємозалежності і зміцненню взаємовідносин між країнами й викликали нагальну потребу в окресленні організаційних рамок міжнародного обігу, що постійно розширюється.

Ще однією економічною підставою укладення угоди про створення МВФ є розруха господарства, розвалення національних економік внаслідок другої світової війни [6, с. 419]. Важливою економічною підставою щодо створення МВФ стала світова валютна криза 1929-1936 рр. – криза попередньої світової валютної системи (Генуезької).

Висновки. Міжнародний валютний фонд є міжнародною міжурядовою організацією створеною державами для координації співробітництва держав у валютній сфері. Прийняття в 1944 р. угоди про створення МВФ було зумовлено сукупністю історико-правових та економічних чинників. До основних функцій організації належать: здійснення нагляду за узгодженою системою впорядкованого обміну національних валют, надання кредитів своїм членам на реорганізацію економіки для встановлення більш ефективного співробітництва й надання додаткових послуг країнам-членам (підвищення кваліфікації персоналу, технічна допомога в спеціалізованих сферах, інформаційне обслуговування). З моменту створення-функції, завдання та повноваження МВФ зазнали суттєвих змін, які були пов'язані із зміною світової валютної системи.

Список літератури:

1. Дунас О. Особливості інституту членства у сучасних міжнародних фінансових організаціях / О. Дунас // Право України. – 2007. – № 8 – С. 129-132.
2. Лабунська А. Правосуб'єктність Міжнародного валютного фонду / А. Лабунська // Актуальні проблеми становлення та розвитку держави і права України: матеріали Міжвузівського наук. семінару (м. Івано-Франківськ, 2014 р.) – Івано-Франківськ, 2015. – С. 88-92.
3. Лукашук І. Міжнародне право: Особ. Часть: учебник / І. Лукашук. – М., 2001. – 436 с.
4. Международная политика в 1930 г.: договоры, декларации и дипломатическая переписка / под ред. А. В. Сабанина. – М.: Наркоминдел, 1932. – 414 с.
5. Мокій А. І. Міжнародні організації: навч. посіб. / А. І. Мокій, Т. П. Яхно, І. Г. Бабець; Мін-во освіти і науки України. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 280 с.
6. Тарасов О. В. Суб'єкт міжнародного права: проблеми сучасної теорії / О. В. Тарасов. – Харків: Право, 2014. – 511 с.
7. Україна та МВФ: історія співпраці // Політико-економічний веб-журнал «AlterEGO». – 2011. – № 4. – С. 14-17.
8. Чехунов А. С. Совершенствование кредитных механизмов МВФ в условиях современного кризиса / А. С. Чехунов // Terra economicus. 2010. – Том 8. – № 3. – Часть 2. – С. 201-210.

Бугай Н.В.

Киевский национальный торгово-экономический университет

ПРАВОВОЙ СТАТУС МВФ И ЕГО СОТРУДНИЧЕСТВО С ГОСУДАРСТВАМИ-ЧЛЕНАМИ

Аннотация

В статье рассматриваются предпосылки создания Международного валютного фонда как институциональной основы международной валютной системы. Описываются организации подобные МВФ и определяется их специфика. Исследуются ключевые особенности функционирования МВФ. Определяется место МВФ в существующей международной системе. Раскрыта специфика правового статуса Международного валютного фонда в области регулирования межгосударственных валютных отношений.

Ключевые слова: Международный валютный фонд, сотрудничество с МВФ, международные кредитные организации, договора с международными организациями, мировой экономической кризис.

Bugay N.V.

Kyiv National Trade and Economic University

THE LEGAL STATUS OF THE IMF AND ITS COOPERATION WITH MEMBER STATES

Summary

The article deals with the prerequisites of the International Monetary Fund as the institutional framework of the international monetary system. Describe organization like the IMF and determined their specificity. We study the key features of the functioning of the IMF. The place of the IMF in the current international system. The specific legal status of the International Monetary Fund in the regulation of international monetary relations.

Keywords: International Monetary Fund, the cooperation with the IMF, international lending institutions, agreements with international organizations, the global economic crisis.